

ROMEINSE KEIZERS, MEESTERS IN PUBLIC RELATIONS...

door Jan Coutteau

Inleiding

Een eminent Romeinenkenner vertelde mij onlangs dat de Romeinse heersers munten gebruikten als propagandamiddel. Een munt was immers het middel bij uitstek om tot aan de verre grenzen van het rijk “contact” te houden met de burgers en soldaten. Het was tevens een middel om (via beeldentaal) de overwonnen volkeren te imponeren. In een tijdperk zonder kranten, radio en televisie was de munt een uitstekend middel om te communiceren, dat door het gehele rijk en zelfs daarbuiten van hand tot hand ging.

Gezien mijn beroepsmatige bezigheden, o.a. marketing en promotie, was mijn interesse meteen gewekt. Wanneer bovenstaande stelling klopt, dan moet het ook nu mogelijk zijn te achterhalen wat de keizer bedoelde met de afbeeldingen en omschriften op een munt. Een Romeinse munt moet zich als het ware laten “lezen” als een krant, of toch minstens als een folder.

Æ 3 van FLAVIUS VALENS (364 - 378)

*Ref. RIC 5bi
zeldzaamheid: C (courant)
Geslagen van 28 maart 364
tot 24 augustus 367.*

1. De keizer

Flavius Valens was de jongere broer van Valentinianus I. Na vele troebelen was Constantius II er in 350 in geslaagd weer alleenheerser te worden. Met de dynastie van Valentinianus kwam daar vanaf 364 weer een einde aan: Valentinianus regeerde over het westelijke deel van het rijk, zijn broer Valens over het oostelijke deel.

We naderen het einde van de vierde eeuw. Het Romeinse rijk brokkelt steeds verder af. Er zijn voortdurend rellen en oorlogen met barbaren aan de grenzen. De administratie wordt moordend stroef. Keizers hebben af te rekenen met usurpatoren. Zo veroverde usurpator Procopius al in 365 de stad Constantinopolis. 1 jaar later heroverde Valens de stad.

In 378 verloor Valens een belangrijke slag tegen de Goten bij Hadrianopolis. Twee derden van zijn leger werd afgeslacht, de keizer sneuvelde ook.

2. Het omschrift

Vz.: **DN VALEN** (onderbroken door de beeldenaar) **S PF AVG**

Het onderbreken van de tekst door bijvoorbeeld de afbeelding, om daarna gewoon de tekst verder te zetten, is een veel voorkomend feit op Romeinse munten.

In dit omschrift, door de vele afkortingen totaal onleesbaar voor niet-numismaten, zit al een schat aan informatie over hoe de keizer (en zijn entourage) bij het volk en de soldaten wilde overkomen - public relations dus - tekst bedoeld om zijn daden en plannen bekend te maken (meestal ook een tekst, die zwaar overdreven de persoon van de keizer in de verf zet).

DN betekent **Dominus Noster** (Onze Heer) (pas sedert de vierde eeuw, wanneer de keizer zich meer en meer boven de gewone sterveling verheft, vervangt dit het vroegere **INT CAES** (**IMP**erator **CAES**ar).

VALENS = naam van de keizer.

P = **PIVS**, betekent “plichtsgetrouw tegenover goden en mensen” (meestal in combinatie met **FELIX**).

F = **FELIX**, betekent “gezegend en zegebrengend”.

De combinatie **PIVS FELIX** staat dus voor “hij, die zijn plicht tegenover goden en medemensen verstaat en daarom aan zegen deelachtig wordt waarin zijn onderdanen delen”.

AVG betekent **AVG**ustus, ongeveer te vertalen als “de verhevene”.

Kz.: **GLORIA RO** (onderbroken) **MANORVM**

GLORIA ROMANORVM betekent “glorie der Romeinen”.

Zeker bedoeld om de soldaat, ver weg van Rome, psychologisch te ondersteunen. In combinatie met de afbeelding is de boodschap duidelijk: de Romeinen zullen alle barbaren er (weer!) onder krijgen. Dit soort omschriften, typisch voor de vierde eeuw, wijst op een diepgaande verandering in de positie van de keizer in vergelijking met de stabielere vorige eeuwen. Voor Valens hielp het niet echt: hij sneuvelde in de strijd tegen die barbaren.

3. De beeldenaar

De keizersmunten tonen op de voorzijde het portret van de keizer of dat van een van zijn familieleden of voorgangers. Het portret is geen realistisch portret met de gelaatstreken van de keizer: het toont de keizer zoals hij wenst gezien te worden (denk aan de manier waarop de huidige marketingbureaus een politicus voorstellen op affiches in verkiezingstijd).

Valens is op deze munt blootshoofds als princeps, eerste onder zijns gelijken. Hij draagt een diadeem, symbool van een absoluut monarch, overgenomen van de opvolgers van Alexander de Grote, alleenheerser bij uitnemendheid.

Na het bestuderen van een Romeinse munt wordt het bekijken van een eenvoudig hedendaags 1 frank-stukje numismatiek. Daarop prijkt immers het portret van onze

vorst Albert II, misschien een meer realistisch portret dan in de tijd der Romeinen... De helft van de munten draagt trouwens nog het portret van Boudewijn, zodat ook na zijn dood nog dagelijks duizenden mensen even aan hem denken...

Dit voorbeeld toont de grote publicitaire kracht van munten duidelijk aan.

4. De afbeelding op de keerzijde

Zeker in de vierde eeuw, maar ook voordien, is de afbeelding op de keerzijde van de munt een voorstelling die de prestaties van de keizer roemt of zijn programma aankondigt of evalueert. Vanuit publicitair oogpunt kan men bij de omschriften de vraag stellen wie ze in godsnaam kon lezen. De omschriften staan vol afkortingen en ze zijn opgesteld in Latijnse tekst. Het is logisch, dat enkel hooggeplaatste personen in de Romeinse maatschappij dit konden lezen. De afbeelding op de keerzijde is hierop een geniale aanvulling. Het is beeldentaal, een beetje te vergelijken met onze pictogrammen. Via een beeld een boodschap overbrengen zodat zelfs een volslagen analfabeet (dus het grootste deel van de bevolking) de boodschap snapt. Het feit dat zoveel zorg is besteed aan de uitwerking en de keuze van de afbeeldingen op Romeinse munten, bewijst al op zich dat het belang van de beeldentaal onderkend werd.

We zien trouwens dat de afbeeldingen op de keerzijde van vierde-eeuwse munten eenvoudiger worden dan voordien. De kring van het grote publiek werd immers groter, meer en meer “barbaren” maakten deel uit van het rijk. Ook zij moesten de boodschap op de munt begrijpen, dus... eenvoudiger beeldentaal.

De afbeelding op de keerzijde van deze munt van Valens toont de staande keizer met labarum (vaandel met het Christusmonogram) met een knielende barbaar. Duidelijke boodschap, niet? Opvallend is de prachtige uitwerking van de details, zelfs op een dergelijk klein muntje als een Æ 3.

5. De muntplaats

In de afsnede lezen we • **BSISC**

SISC staat voor Siscia, Sisak in Kroatië.

B duidt het officina aan, de werkplaats waar de munt gemaakt werd, in dit geval de tweede werkplaats in Siscia (er waren er vier werkzaam, aangeduid met de Griekse letters Α, Β, Γ en Δ). De Griekse letters waren gebruikelijk voor de muntslag in het oostelijk deel van het rijk.

6. Metaal / muntsoort / gewicht / toestand

Diameter: 18 mm

Metaal: geelkoper (messing)

Gewicht: 3 gram (*niet relevant*)

Toestand: ZF- (bijna zeer fraai), mooie glanzend groene patina, zeer duidelijk details in omschriften en afbeeldingen.